

Európa geoökonómiai forradalma

Finta Bence

DOI: 10.14267/VILPOL2024.01.16

Az Európai Unió (EU) az elmúlt években markáns változáson ment keresztül gazdaságpolitikájában és geopolitikájában, erről értekezik Matthias Matthijs a Johns Hopkins Egyetem Külügyi Iskolájának Nemzetközi Politikai Gazdaságtan dékánja és az Európai Tanulmányok Társaságának volt elnöke, illetve Sophie Meunier a Princeton Egyetem Köz- és Nemzetközi Ügyek Iskolájának szenior kutató szakértője, aki ezen felül ideiglenes igazgató a Liechtensteini Önkéntes Választás Intézetében (angolul: „Institute on Self-Determination”), valamint az Európai Tanulmányok Társaságának elnöke.

Amíg EU döntéshozói korábban szigorú hívei voltak a pénzügyi ortodoxianak, a költségvetési megszorításoknak és a szabad kereskedelemnek, mostanra már a geoökonómiát tekintik az új stratégiának a globális színpadon való hatalom gyakorlásához. Ennek a változásnak több tényező is az oka, ideértve a kínai merkantilizmus felemelkedését, az egykori amerikai elnök, Donald Trump által kezdeményezett kereskedelmi háborúkat, valamint a COVID-19 járvány és az orosz-ukrán háború okozta kihívásokat. Ebben a cikkben feltárásra kerülnek azok a kulcspon-
tok, amelyek alakították az európai geoökonómiai forradalmat, illetve vizsgálat tárgyát képezi az a kérdés, hogy hogyan sajátította el az EU az igazi hatalom gyakorlásának módját ebben az új korszakban. A cikk szerzőinek megállapítása szerint az Európai Unió vezetői radikális változásokat hajtottak végre az elmúlt négy évben, amelyek során az uniós gazdaságot geopolitikai csatatérként definiálták újra. Az Európai Bizottság, az EU végrehajtó testülete, és annak elnöke, Ursula von der Leyen, központi szerepet játszott ebben a folyamatban. Von der Leyen 2019-ben hivatalba lépésekor kijelentette, hogy az ő vezetése alatt geopolitikai szempontból fogja irányítani a Bizottságot. Azóta az EU makrogazdasági és geopolitikai szereplővé vált, ezáltal összetartóbb és felkészültebb lett a növekvő rivalizálások kezelésére az államok között. A szerzők megállapítása szerint a változásokat különböző tényezők és válságok tették lehetővé, közöttük a járvány hatása, a technológiai fejlődés és az EU vezetőinek elkötelezettsége az együttműködés felé említendő, és ezek segítségével az egyenlőtlen versennyel és az agresszív nyomásgyakorlással szemben is fel tudta venni a versenyt. Ursula von der Leyen mostanra az Egyesült Államokban is gyakran megfordult személy lett, és sokan úgy vélik, hogy ő a válasz Henry Kissinger híres kérdésére: „Kit hívjak meg, ha Európát akarom felhívni?”.

Az Európai Unió történetében és intézményi struktúrájában gyökerező hagyományos gazdasági elvek és szigorú szabályok alapján az EU bürokratái általában nem tekintik a gazdaságot a geopolitikai versengés alárendeltjének. Az Európai Unió történelmében és intézményi struktúrájában az európai vezetőkben szilárd a hit a gazdasági függőség és a tisztességes verseny előnyeire vonatkozóan. Az EU fennmaradását és sikerét a szabadkereskedelem, a tőke és emberek szabad áramlása, valamint a tisztességes verseny elveire épülő egységes piac és az euró garantálja a globális gazdaságban.

A COVID-19 járvány kulcsfontosságú szerepet játszott Európa geoökonómiai fordulatának felgyorsításában. A válság felfedte az európai gazdaságok sebezhetőségét, és rámutatott a koordinált válasz szükségességére. Válaszul az EU egy hatalmas tervet indított el, amit Next Generation EU-nak neveznek, és jelentős támogatásokat és kölcsönöket tartalmaz a tagállamok gazdasági helyreállításának támogatásához. Ez egy új megközelítés volt, amely a korábbi irányelvek felhagyását is jelentette a költségvetési megszorítás terén, és azt jelezte, hogy az EU gazdaságpolitikájában az aktívabb megközelítés felé tolódik. A járvány továbbá felhívta a figyelmet a kritikus eszközök és technológiák biztosításának fontosságára. Ez olyan intézkedések elfogadásához vezetett, amelyek megerősítették az EU ellenállóképességét és stratégiai érdekeinek védelmét.

A szerzők kiemelik, hogy Európa geoökonómiai forradalma átalakította az EU hozzáállását az nemzetközi kapcsolatokhoz is. Az EU most olyan, hasonlóan gondolkodó országokkal kíván stratégiai szövetségeket létrehozni, mint az Egyesült Államok, India és Japán, hogy előmozdítsa érdekeit és értékeit. A hangsúly a kétoldalú és a többoldalú együttműködésen van, a magas szintű gazdasági megbeszélésektől a beruházási partnerségi megállapodásokon át a nyersanyag-klubokig terjedően. Ezek a partnerségek azt a célt szolgálják, hogy megerősítsék az EU pozícióját egy olyan világban, ahol a gazdasági versenyt egyre inkább bezártság és zéró-összegű játszma jellemzi. A szerzők megállapítása szerint az EU más olyan országokkal való együttműködésre törekszik, amelyek hozzá hasonlóan vallják az értékeiket. Az EU reménye, hogy megerősítse befolyását és ezáltal részt vegyen a globális gazdaság irányításának alakításában.

Az európai geoökonómiai stratégiában a külföldi segély kritikus eszközzé vált. Az EU jelentős pénzügyi erőforrásokat biztosít a rászoruló országok támogatására, különösen a közvetlen szomszédságában. Például az ukrán háború idején az EU jelentős katonai és nem katonai segílyt is nyújtott Ukrajnának és Moldovának. Ez a segítség nemcsak az EU elkötelezettségét tükrözi a stabilitás és a biztonság előmozdításában, hanem stratégiai érdekeit is szolgálja a külső szereplők befolyásának ellensúlyozásában. A segítségnyújtással az EU növeli „puha hatalmát” és megerősíti pozícióját globális szereplőként. Annak ellenére, hogy számos előrelépés történt, a szerzőpáros szerint Európa geoökonómiai átalakulása továbbra is néhány megoldatlan kérdéssel szembesül.

Az egyik fő kihívás a stratégiai autonómia elérése hiteles katonai hatalom nélkül. Európa továbbra is az Egyesült Államokra támaszkodik védelem terén, amely kiderült az ukrain háború során is. Azonban az EU vezetői korlátozott lelkesedést mutattak egy erős EU védelmi pillér kifejlesztéséhez a NATO-n belül vagy a teljes EU stratégiai autonómia irányában a biztonsági ügyekben. Ez a patthelyzet valószínűleg addig tart, amíg egy békés megállapodás létre nem jön Ukrajnát illetően, vagy a geopolitikai helyzet jelentős változására nem kerül sor.

Európa csendes geoökonómiai forradalma számos lehetőséget teremt az atlantista kapcsolatok átalakításának folyamatában és az EU globális szerepének megerősítésében. Ezt alátámasztja az Unió adaptációs és innovációs képessége ebben a hirtelen változó világban. Összegző gondolatként elmondható, hogy az Európai Unió átalakulása, a gazdasági prioritások változása és a geopolitikai helyzetváltozás komoly kihívásokat jelent a tagállamok összehangolásában és a stratégiai autonómia kialakításában. Az EU-nak a belső nézeteltéréseken, a változó nemzetközi gazdasági szintéren, valamint a versenyképesség és stabilitás terén egyaránt válaszokat kell találnia azért, hogy hatékonyan részt vehessen a globális versenyben és fenntartható módon alakíthassa gazdasági pozícióját.

